

[REDACTED]

VERZENDLIJST behorende bij brief MID nr. DIS/95/12.13.4/164 d.d. 19 januari 1995

AAN:

Coördinator van de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten
(Secretaris Generaal Ministerie Algemene Zaken)

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst
t.a.v. Dhr. [REDACTED]

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. plv DGPZ

NL-HPMV NAVO-Brussel

IMS/INT DIV, t.a.v. kol [REDACTED] d.t.v. HPMV

INTERN:

HMID
HACIV t.a.v. BCI
HAI
HMA
CIC
Archief

Bijlagen
één (1)

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
070 - 3 18 66 34

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden

[REDACTED]

MINISTERIE VAN DEFENSIE
MILITAIRE INLICHTINGDIENST/CO

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

04/95

(Afgesloten 191400 JAN 1995)

Bosnië-Herzegovina

Uit [redacted] rapportages blijkt dat zich nog steeds Bosnische eenheden op de berg Igman bij Sarajevo bevinden, hoewel het Bosnische opperbevel herhaaldelijk (onder meer in het kader van het bestand dat sinds 1 januari van kracht is) heeft toegezegd de berg te zullen demilitariseren. De Bosnische opstelling houdt verband met het feit dat Igman de enige toegangsweg naar Sarajevo beheerst die volledig in Bosnische handen is. De houding van de Bosnische legerleiding, die indicatief is voor het wantrouwen tussen Moslims en Serviërs, kan voor de Serviërs een aanleiding zijn zich evenmin aan de bestandsbepalingen te houden.

De Bosnische regering heeft geëist dat de VN met onmiddellijke ingang het vliegveld van Tuzla openstelt voor aanvoer van humanitaire hulp. Anders zou het veld per 1 maart a.s. volledig aan de Bosnische strijdkrachten moeten worden overgedragen. Zoals bekend was bij dit vliegveld sprake van spanningen, omdat de VN bij haar regionale hoofdkwartier op die lokatie een Servische liaison-officier had gestationeerd in het kader van de bestandsafspraken van 31 december jl. De Moslims hadden al maanden lang bezwaar aangetekend tegen de komst van Servische militairen naar de luchthaven van Tuzla. Aanvankelijk was de openstelling van Tuzla voor humanitaire hulp reeds voor 1994 voorzien, maar de Serviërs hebben het gebruik van de luchthaven onmogelijk gemaakt uit vrees dat in dat geval ook wapenleveranties aan de Moslims tot de mogelijkheden zouden gaan behoren.

Het opperbevel van de Bosnisch-Servische strijdkrachten (VRS) maakt melding van offensieven van Moslim-zijde in de omgeving van Bihac. Met name ten (noord)westen van de stad Bihac zelf, waar eenheden van zowel de VRS als van de Kroatisch-Servische strijdkrachten (SVK) zijn gelegerd, zouden de Bosnische eenheden aanvallen uitvoeren en de Servische linies infiltreren. De VRS heeft UNPROFOR opgeroepen aan deze aanvallen een einde te maken. Er is geregeld sprake is van incidenten rond Bihac. Zo hebben de Moslims onlangs een, kennelijk geslaagde, poging gedaan een waterreservoir bij Klokot te veroveren. Toch is er geen reden om aan te nemen dat de Moslims een grootschalig offensief uitvoeren of voorbereiden. Vermoedelijk willen de VRS en de SVK met deze berichten hun eigen

militaire operaties rond Bihac rechtvaardigen door aan te geven dat de VN onvoldoende optreedt tegen Moslim-provocaties. Overigens moet worden onderstreept dat UNPROFOR in de Bihac-pocket over onvoldoende (bewapend) personeel beschikt om aan de Servische wensen te voldoen of Servische militaire acties te verhinderen.

Kroatië

De Veiligheidsraad van de Verenigde Naties heeft Kroatië formeel verzocht alsnog in te stemmen met een verlenging van het mandaat van UNPROFOR na 31 maart a.s. Daarbij werd onderstreept dat de VN de situatie in Kroatië niet als definitief beschouwt. Met deze uitspraak neemt de Veiligheidsraad formeel afstand van de Kroatische bewering dat de VN onvoldoende gedaan heeft om het -ook in het VN-vredesplan voor Kroatië voorziene- herstel van het Kroatische gezag over de "Servische" gebieden te realiseren en in feite de status quo in de UNPAs bestendigt. De Kroatische regering heeft inmiddels laten doorschemeren akkoord te willen gaan met een nieuw mandaat, wanneer dat duidelijke en concrete stappen in de door haar gewenste richting bevat. Het is echter de vraag in hoeverre de VN daartoe in de praktijk zal kunnen overgaan zonder een crisis in de betrekkingen met de Kroatische Serviërs en "Joegoslavië" te riskeren.

Volgens recente aanwijzingen zijn van de 1800 Kroatische mannen die tussen 24 en 31 december in Split en omgeving zijn opgeroepen voor militaire dienst, slechts ongeveer 400 daadwerkelijk opgekomen. Om die reden zouden er momenteel elders in Kroatië reservisten geworven worden. Deze melding onderstreept dat er in ieder geval in het Dalmatische kustgebied weerstand bestaat tegen het vervullen van de militaire dienst. Waarschijnlijk houdt dit verband met het feit dat eenheden uit Split en omgeving onlangs zijn ingezet in het aangrenzende Bosnië-Herzegovina. Het is de vraag of er bij mannen uit andere delen van Kroatië een grotere animo bestaat om in dit gebied te worden ingezet.

Er zijn indicaties dat de Kroatische strijdkrachten (HV) een relatief grootschalige aanval voorbereiden in het gebied van de Peruca-stuwdam in het uiterste zuiden van UNPA-zuid. Doel van zo'n operatie zou zijn de SVK in noordwestelijke richting terug te dringen naar Knin, de hoofdstad van de Krajina (de "Servische Republiek" in Kroatië). Daarmee zou tevens gebied kunnen worden bevrijd bij Drnis, dat ten zuidwesten van Knin aan de Kroatische zijde van het front is gelegen. Het zou overigens niet de bedoeling zijn Knin zelf aan te vallen; wél zouden eenheden van de HV in Bosnië-Herzegovina de belangrijkste "Servische" aanvoerweg naar Knin vanuit Bosnië-Herzegovina (bij Bosanska Grahovo) willen onderbreken.

Uit deze melding blijkt eens te meer dat de offensieven in de omgeving van Livno (zuidwest-Bosnië), waarbij vooral HV-eenheden betrokken waren, inderdaad tenminste mede bedoeld waren om een aanval op UNPA-zuid te vergemakkelijken. Er zijn geen nadere gegevens bekend omtrent het tijdstip waarop zo'n operatie zou moeten worden uitgevoerd. In principe hoeft de HV deze niet uit te stellen tot na het eventuele vertrek van UNPROFOR in juni a.s. Ook bij de Kroatische operaties bij de

Maslenica-brug in januari 1993 is gebleken dat de aanwezigheid van UNPROFOR geen beletsel is voor dergelijke aanvallen. Daarbij moet echter worden aangetekend dat in dat geval de UNPA zelf niet door Kroatische eenheden werd betreden.

Met een operatie langs bovengeschetste lijnen zou de HV de Serviërs onder toenemende druk kunnen pogen te zetten om concessies te doen inzake de toekomstige status van de Krajina. Zoals bekend is er sprake van grote interne druk op Tudjman om de status quo met betrekking tot de Krajina te doorbreken.

Op 7 januari hebben de Moslims in Kroatië een eigen organisatie opgericht. Deze richt zich op het vrijelijk belijden van de islam in Kroatië en erkent de geestelijke leiding van de opper-imam (Reis ul Ulema) in Sarajevo. Hoewel het aantal Moslims in Kroatië niet groot is (maximaal enkele duizenden), zal iedere formele band van de Kroatische Moslims met hun Bosnische geloofsgenoten door de Kroaten met wantrouwen worden gezien, zeker gezien de voortdurende wrijvingen tussen beide bevolkingsgroepen in Bosnië-Herzegovina. Daarbij speelt een rol het feit dat de Reis ul Ulema door de Kroaten wordt beschuldigd van islamitisch-fundamentalistische sympathieën. Hoewel er formeel in Kroatië vrijheid van godsdienst heerst, zijn vrijwel alle Kroaten Rooms-Katholiek.

Servië/Montenegro

Het "Joegoslavische" parlement heeft de Federale begroting voor 1995 goedgekeurd. Deze omvat 2,1 miljard dinar. Volgens de officiële wisselkoers is een dinar 1 DM waard, maar in de praktijk ligt de waarde bijna de helft lager. Van deze begroting is 1,6 miljard, ofwel ruim 75%, bestemd voor de strijdkrachten. Hierbij dient overigens te worden aangetekend dat vele uitgavenposten niet voor rekening van het Federale budget komen, maar van de begrotingen van de deelstaten (Servië en Montenegro).

De uitgaven voor de strijdkrachten groeien nominaal ten opzichte van vorig jaar met ruim 1%. In de praktijk houdt dit feitelijk een aanzienlijke verlaging van de defensie-uitgaven in, gezien de inflatie van met name het afgelopen halfjaar. Er is dan ook sprake van groeiende onvrede in de strijdkrachten. Daarbij speelt ook een rol het feit dat voor de politie, die voornamelijk wordt betaald door de deelstaten, sprake is van een aanzienlijke verbetering van de uitrusting. Naar aanleiding daarvan zou de Chef van de Generale Staf, Perisic, onlangs protest hebben aangetekend bij de Servische president Milosevic. Denkbaar is dat Milosevic een versterking van de politie en andere veiligheidsdiensten een belangrijke garantie acht voor het behoud van zijn persoonlijke machtspositie.

De "Joegoslavische" regering heeft in het kader van de begrotingsbehandeling ook maatregelen aangekondigd die de immigratie van Serviërs naar de voormalig autonome, voor 90% door Albanen bewoonde provincie Kosovo moeten stimuleren. Zo kunnen zij gratis landbouwgrond verwerven en op voordelige voorwaarden bouwkredieten opnemen. Voor deze projecten reserveert de "Joegoslavische"

regering over een aantal jaren in totaal tenminste 4,1 miljard dinar. In het verleden hebben soortgelijke pogingen om de etnische verhoudingen in Kosovo in Servisch voordeel te veranderen nauwelijks resultaat opgeleverd, maar wel geleid tot groeiende spanningen met de Albanezen in Kosovo. Er is voorsnog geen reden om het huidige programma meer kans van slagen toe te dichten.

Onlangs heeft een parlementaire delegatie van de OVSE een bezoek gebracht aan Servië. Deze heeft Milosevic gepoogd te overreden waarnemersmissies van de OVSE toe te laten tot gebieden met etnische minderheden, te weten Vojvodina (Hongaren en Kroaten), Sandzak (moslims) en Kosovo (Albanezen), om toe te kunnen zien op de naleving van de mensenrechten van die minderheden. Milosevic heeft als voorwaarde hiervoor gesteld dat "Joegoslavië" zou worden (her)opgenomen in de OVSE. Hiervoor is in OVSE-kader unanimité vereist, waarvan momenteel geen sprake kan zijn. Aangenomen wordt derhalve dat Milosevic zich met deze reactie met name een rechtvaardiging heeft verschaft voor zijn weigering OVSE-waarnemers toe te laten tot de genoemde gebieden. Hoewel in het verleden OVSE-functionarissen wél in de gelegenheid zijn gesteld deze streken te bezoeken, onderstreept "Joegoslavië" voortdurend dat de omstandigheden daar een binnenlandse aangelegenheid betreffen en OVSE-missies derhalve niet opportuun zijn.

Een "Joegoslavisch" officier heeft bevestigd dat de "Joegoslavische" strijdkrachten (VJ) vrijwel unaniem achter Milosevic staan. Binnen de VJ bestaat naar verluidt consensus dat het verdwijnen van Milosevic zou leiden tot chaos, die ten koste van alles moet worden vermeden. Verreweg de meeste "Joegoslavische" officieren zouden volgens deze uitspraak evenals Milosevic van mening zijn dat het plan van de internationale Contactgroep over Bosnië-Herzegovina een acceptabele basis vormt voor vredesbesprekingen. Overigens zou deze consensus snel kunnen afbrokkelen indien de militaire positie van de VRS ernstig in het gedrang komt. Hoewel de meeste officieren zich volgens deze uitspraak wel bewust zijn van de nadelen van een interventie in Bosnië-Herzegovina of Kroatië, houden velen er rekening mee dat zo'n interventie mogelijk onvermijdelijk zal zijn. Daarbij wordt onderstreept dat het voormalige Joegoslavische Volksleger zich reeds bij zijn aftocht uit Kroatië in 1991 garant heeft gesteld voor de veiligheid van de Serviërs in die republiek.

Deze melding bevestigt het vermoeden dat het grootste deel van de VJ, en met name de legertop, geen alternatief ziet voor Milosevic en hem ondersteunt. Zij wijst er ook op dat de ontwikkelingen in Bosnië-Herzegovina en Kroatië nog steeds van invloed zijn op de positiebepaling van "Joegoslavië" in het algemeen en de VJ in het bijzonder. Bovendien onderstreept deze melding dat er nog steeds nauwe banden bestaan tussen de Serviërs binnen en buiten "Joegoslavië". Derhalve moet een verdere betrokkenheid van "Joegoslavië" bij de strijd in Bosnië-Herzegovina of Kroatië zeker niet worden uitgesloten, indien de Serviërs in die gebieden in het gedrang zouden (dreigen te) komen.

Macedonië

In Macedonië heeft vorige week een bijeenkomst plaatsgevonden van directeuren van nationale spoorwegen van een aantal voormalige Joegoslavische republieken. Bedoeling van de vergadering was de mogelijkheden te onderzoeken voor heropening van de spoorlijn Belgrado-Zagreb-Ljubljana, alsmede het regelen van de onderlinge schulden. Hoewel geen resultaat van de besprekingen bekend is gemaakt, is de melding indicatief voor het feit dat vrijwél alle voormalige Joegoslavische deelstaten in meer of mindere mate belang hebben bij herstel van economische betrekkingen. Niet alleen de infrastructuur, maar ook de industriële productie en handelsbetrekkingen in het voormalige Joegoslavië hadden een sterk grensoverschrijdend karakter. Een zeker herstel van dergelijke betrekkingen zou voor alle betrokkenen bepaalde economische voordelen hebben.

Onlangs heeft een Macedonische regeringsfunctionaris verklaard dat volgens officiële rapporten de Macedonische economie in 1994 een schade heeft geleden van 1,8 miljard US dollar als gevolg van de internationale sancties tegen "Joegoslavië". De betreffende functionaris stelde echter aan te nemen dat dit cijfer overdreven is; hij schatte de werkelijke schade op 800 miljoen US dollar. Hij wees er echter op dat de Macedonische economie nog steeds sterk afhankelijk is van de "Joegoslavische" markt en niet in staat is gebleken alternatieve afzetmarkten te vinden. Mede daardoor is de Macedonische regering er niet in geslaagd de beoogde economische hervormingen te realiseren. Overigens gaf de betreffende functionaris aan dat ondanks de sancties in 1994 nog goederen ter waarde van meer dan 300 miljoen US dollar zijn uitgevoerd naar "Joegoslavië"; indien de sancties tegen dat land nauwgezet zouden worden nageleefd, zou naar zijn verwachting het inkomen per hoofd van de bevolking dalen tot 450 US dollar per jaar. In dat geval zouden tienduizenden werknemers in staatsbedrijven moeten worden ontslagen, hetgeen tot grote sociale spanningen zou leiden.

De betreffende uitspraken komen grotendeels overeen met NAVO-analyses van de Macedonische economie. Zij geven aan hoezeer Macedonië wordt getroffen door de sancties tegen "Joegoslavië" en de boycotmaatregelen van het zuidelijke buurland Griekenland. Zoals reeds eerder gemeld, kan een uitbarsting van sociaal of etnisch geweld in Macedonië leiden tot grensoverschrijdende spanningen.

Conclusie/voorzicht

Er blijft sprake van spanningen tussen Bosnische Serviërs en Moslims en tussen deze partijen en UNPROFOR, die het heersende bestand in gevaar kunnen brengen. Vooralsnog is er geen reden om aan te nemen dat op korte termijn een doorbraak kan worden bereikt in het vredesoverleg in Bosnië-Herzegovina.

De Kroatische regering heeft inmiddels laten doorschemeren akkoord te willen gaan met een nieuw mandaat voor UNPROFOR, wanneer dat duidelijke en concrete stappen bevat naar een herstel van het Kroatische gezag in de Krajina. Het is echter de vraag in hoeverre de VN daartoe in de praktijk zal

kunnen overgaan zonder een crisis in de betrekkingen met de Kroatische Serviërs en "Joegoslavië" te riskeren.

Volgens recente aanwijzingen bereiden de Kroatische strijdkrachten militaire operaties voor in het zuiden van UNPA-zuid. Deze zouden bedoeld kunnen zijn om een doorbraak in het overleg met de Kroatische Serviërs over de toekomstige status van de Krajina te forceren. Denkbaar is dat het in de Kroatische bedoeling ligt een dergelijke operatie reeds uit te voeren vóórdat UNPROFOR zich uit Kroatië heeft teruggetrokken; nieuwe Servische concessies zouden de Kroatische regering meer speelruimte geven in de onderhandelingen met de VN over herformulering van het mandaat van UNPROFOR.

Recente gegevens onderstrepen dat de sancties tegen "Joegoslavië" ook ernstige gevolgen hebben voor het toch al met een economische crisis kampende Macedonië. Daardoor is de kans aanwezig dat de sociale en etnische spanningen in dat land eveneens zullen toenemen.